

ТИТИКАЛО В. М.,

м. Кривий Ріг

ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТІ У ТВОРЧОСТІ О. ГОНЧАРА

Нещодавно наша література і громадськість понесли тяжку втрату — із життя пішов О. Гончар, якого по-праву називали совістю українського народу.

Чи не найбільшою заслугою письменника, на наш погляд, було збереження музики і багатства українського художнього слова у той час, коли відомі кола намагались черговий раз звести українську мову до рівня побутових потреб села, сприяти перетворенню літератури на суто провінційну, вторинну, завданням якої було б виключно побутописання, наче й не було ніколи творів І. Франка, Л. Українки, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, не кажучи вже про письменників українського «розстріляного відродження».

О. Гончар у кращих своїх творах продовжував традиції інтелектуальної гілки в українській літературі не лише у плані експериментів над фоормою (згадаймо його роман у новелах «Тронка»; багатоплановий як у зрізі часо-простору, так і тематично роман «Твоя зоря»), а й стосовно проблем, що піднімалися письменником для загального огляду. Особливо важливою була проблема обездуховлення сучасного технократичного суспільства. Вона гостро звучала у романах «Собор» і «Твоя зоря».

Розгляд проблеми існування людини в умовах сучасних мегаполісів із їх культом машинної індустрії у творах О. Гончара відбувається у двох аспектах. По-перше, це загубленість людини технократичної цивілізації, здичавіння в «урбаністичних джунглях» із їх страхами, стресами, шаленим темпом життя. По-друге, це взаємовідносини людини як творця цієї цивілізації з живою природою, частиною якої вона теж є. У зв'язку з останнім аспектом у творчості письменника знайшла місце тема попередження, а інколи навіть помсти природи, її стихій за бездумне споживацтво людини.

Саме у ставленні до природи О. Гончар вбачав і декларував у своїх творах один із критеріїв духовності людини, тримаючись думки, що «байдужість до природи рано чи пізно стає ворожістю. І тоді людина, внаслідок відчуження від матері землі, за допомогою найновішої техніки кидається на штурм підкорення, загнуздування природних процесів» (1; 17).

О. Гончар досить рано почав усвідомлювати і, відповідно, передавати у своїх творах, що світ сучасності став «не лише безбожним, як на це скаржився сентименталізм 19 століття, але й до певної міри бездушним» (2; 95). Саме тому у творах письменника центральне місце займає боротьба двох начал у людині — світлого, творчого, відображеного у ряді Гончаревих «великих будівничих» та чорного, руйнівного, особливо добре помітного на прикладах «геростратів районного масштабу».

Тематика творів О. Гончара у першу чергу стосується «маленької людини». Письменник не відмовив їй ні у внутрішній величині, ні у напруженості духовного життя, ні у болючих суперечностях, ні у моральних пошуках.

Домінантною ознакою, за якою спрощено можна розвести героїв письменника за двома таборами — будівничих та руйначів — варто, на наш погляд, вважати ставлення до крєкрасного, чи то є продукт творення рук людських, чи витвір неупокореної природи.

О. Гончар був толерантним у своїх переконаннях, він мислить планетарно, відчуваючи себе не лише представником певного етносу, а й громадянином планети Земля, розцінюючи решту людства, як своїх рівноправних «сусідів по планеті». У романі «Твоя зоря» є цікавий образ, витоки якого поомітні вже у «Тронці». Це образ корабля, ототожнений з планетою, на борту якого знаходиться людство, таке незахищене і слабке перед вічністю, холодом і безмежністю Великого Космосу. Життя мешканців цього корабля значною мірою залежить від злагоди, доброї волі та єдності його пасажирів.

Улюблений герой О. Гончара — носій багатого внутрішнього світу. Можливо, цей герой трохи романтичний і наївний як для сучасного уніфікованого цинізмом світу, та письменник, на наш погляд, чинить це усвідомлено, відкидаючи брутальність, виродження, психічні паталогії та примітивізм, що нерідко мають місце у сучасній масовій літературі. О. Гончар прагнув повернути увагу читача до витоків чистої духовності.

Література

1. Машарова Я. В. Пошук гармонії. — К.: Дніпро, 1990. — 183 с.
2. Юнг К. Либи́до, его метаморфозы и символы. — Санкт-Петербург: Восточно-Европейский Институт Психоанализа, 1994. — 415 с.